

بهره‌کشی و به‌کارگیری کودکان

Photo: Polina Gazhur/shutterstock.com

موسی برزین وکیل خانه امن

پرسش: سلام. خواهر من سه سال پیش در اثر بیماری سرطان در سن 40 سالگی درگذشت. دو فرزند داشت که الان یکی 9 ساله و دیگری 14 ساله است. متأسفانه شوهر خواهرم معتاد بود و یک سال پیش در اثر اعتیاد او هم درگذشت. سرپرستی فرزندان به پدر بزرگ (پدرشوهر خواهرم) سپرده شد. او متأسفانه با بچه‌ها خیلی بد رفتاری می‌کند. ما در شهر دیگری زندگی می‌کنیم و امکان سر زدن مرتب به بچه‌ها را نداریم. شاید سالی یک یا دو بار بتوانیم آنها را ببینیم. پدر بزرگ بچه‌ها نیز وضع مالی خوبی ندارد. به همین دلیل بچه‌ها را مجبور به کار کردن می‌کند. پدر بزرگ خودش مصرف‌کننده مواد مخدر است. چندی پیش از یکی از آشنایان شنیدیم که بچه‌ها را در بازار به گدایی می‌فرستد. خیلی از شنیدن این خبر ناراحت شدم. زنگ زدم به پدر بزرگ و تهدیدش کردم. او هم با کمال بی‌ادبی گفت: «به شما ربطی ندارد. سرپرستی بچه‌ها با من است و هر کاری دلم بخواهد می‌کنم.» راستش خیلی عذاب وجدان دارم. گرچه خودمان هم وضع خوبی نداریم، اما می‌خواهم از این پدر بزرگ بی‌مسئولیت شکایت کنم و سرپرستی بچه‌ها را بگیرم. با همسر هم صحبت کردم که چندان راضی نبود اما قانعش کردم. لطفاً ما را راهنمایی کنید. از کجا باید شروع کنم؟ به کجا بروم؟ مگر پدر بزرگ می‌تواند بچه‌ها را به گدایی بفرستد؟

پاسخ: سلام. متأسفم که چنین مشکلی برای شما پیش آمده است. تصمیم شما خوب است و باید بچه‌ها را از این شرایط اسفناک نجات بدهید. در صورت ادامه این وضعیت آینده بچه‌ها به خطر می‌افتد. شما باید هم شکایت کیفری کنید و هم اقدام به طرح دعوی حقوقی. بر طبق قوانین ایران، هر کس کودکی را اجبار به تکدی‌گری کند مجرم است و فرقی نمی‌کند که چه نسبتی با بچه‌ها داشته باشد. بر طبق ماده 713 قانون مجازات اسلامی: «هر کس طفل صغیر یا غیر رشیدی را وسیله تکدی‌گری قرار دهد یا افرادی را به این امر بگمارد به سه ماه تا دو سال حبس و استرداد کلیه اموالی که از طریق مذکور به دست آورده است محکوم خواهد شد.» بنابراین این ماده پدر بزرگ مجرم است و نمی‌تواند بگوید چون سرپرست بچه‌ها است، می‌تواند هر کاری که بخواهد بکند.

مورد دیگر این است که چون پدر بزرگ بچه‌ها را به گدایی می‌فرستد و شاید هم با آنها بد رفتاری می‌کند، شما علاوه بر مورد بالا می‌توانید به علت بهره‌کشی و آزار و اذیت کودک از پدر بزرگ اعلام جرم کنید. بر طبق ماده 3 قانون حمایت از کودکان و نوجوانان: «هرگونه خرید، فروش، بهره‌کشی و به‌کارگیری کودکان به منظور ارتکاب اعمال خلاف از قبیل قاچاق، ممنوع و مرتکب، حسب مورد علاوه بر جبران خسارات وارده به شش ماه تا یک سال زندان و یا به جزای نقدی از ده میلیون ریال تا بیست میلیون ریال محکوم خواهد شد.» با توجه به این ماده می‌توان گفت که از آنجا که تکدی‌گری نوعی بهره‌کشی از کودک و عملی است ممنوع و برخلاف قانون، کسانی که افراد زیر 18 سال را مجبور به تکدی‌گری می‌کنند محکوم به مجازات این ماده خواهند شد. همچنین بر اساس ماده 4 این قانون «هرگونه صدمه و اذیت و آزار و شکنجه جسمی و روحی کودکان و نادیده گرفتن عمدی سلامت و بهداشت روانی و جسمی و ممانعت از تحصیل آنان ممنوع است و مرتکب به سه ماه و یک روز تا شش ماه حبس و تا ده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شود.» تمامی این جرم‌ها از جرایم عمومی هستند و نیاز به شاکی خصوصی ندارند، با گزارش به دادستان ایشان موظف به پیگیری است. به همین دلیل شما به دادسرای محلی که بچه‌ها سکونت دارند بروید و کتبی به دادستان اعلام جرم کنید. حتماً از دادستان وقت بگیریید و شفاهی هم اعلام کنید.

پرسش: من چطور می‌توانم اثبات کنم که پدر بزرگ چنین رفتارهایی با بچه‌ها دارد؟

پاسخ: از روش‌های مختلفی می‌توانید اثبات کنید. بهتر است قبل از شکایت، به محلی که بچه‌ها تکدی‌گری می‌کنند بروید و یک فیلم از آنها بگیرید. سپس از اقوام، آشنایان و افراد مطلع یک استشهادیه تنظیم کنید. هر کسی که مطلع از رفتارهای بد پدر بزرگ است می‌تواند شهادت دهد. در گزارش اعلام جرم حتماً به اعتیاد پدر بزرگ اشاره کنید و خواستار تحقیقات محلی از همسایگان، آشنایان و همچنین محلی که بچه‌ها در آنجا گدایی می‌کنند بشوید. مقامات دادسرا خود تمام تحقیقات را انجام خواهند داد. توجه داشته باشید که دادستان به عنوان مدعی العموم موظف به شکایت از پدر بزرگ است.

پرسش: برای گرفتن بچه‌ها چه کار باید بکنم؟ آیا بچه‌ها را به من می‌دهند؟

پاسخ: هم‌زمان با اینکه شکایت کیفری می‌کنید به دادگاه خانواده بروید و دادخواست سلب صلاحیت ولی قهری و تقاضای تعیین سرپرست برای کودکان را بدهید. بر اساس ماده 1173 قانون مدنی: «هر گاه در اثر عدم مواظبت یا انحطاط اخلاقی پدر یا مادری که طفل تحت حضانت اوست، صحت جسمانی و یا ترتیب اخلاقی طفل در معرض خطر باشد، محکمه می‌تواند به تقاضای اقربای طفل و یا به تقاضای قیم او یا به تقاضای رئیس حوزه قضایی هر تصمیمی را که برای حضانت طفل مقتضی بداند، اتخاذ کند.» گرچه در صدر ماده

از پدر و مادر سخن گفته شده است، اما به نظر می‌رسد پدر بزرگ به عنوان ولی قهری نیز شامل این ماده شود. بنابراین با توجه به این ماده شما می‌توانید با طرح شکایت، عدم صلاحیت پدر بزرگ را پیگیری کنید. دادگاه در این مورد به تشخیص خود تصمیم‌گیری خواهد کرد. اگر دادگاه تشخیص دهد که پدر بزرگ صلاحیت سرپرستی را ندارد، ممکن است ناظر و امینی برای نظارت تعیین کند. اگر هم دادگاه تشخیص دهد که سرپرستی کودکان با حضور امین و ناظر نیز تامین نمی‌شود، کودکان بدسرپرست شناخته شده و مشمول قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست خواهند شد. بر اساس این قانون زمانی که پدر و مادر، پدر بزرگ پدری، قیم و یا وصی منصوب از سوی ولی قهری صلاحیت سرپرستی طفل را نداشته باشند، دادگاه سرپرستی را به فرد دیگری منتقل می‌کند. بند دال ماده 8 و همچنین ماده 10 این قانون مقرراتی را در این زمینه پیش‌بینی نموده است. در این صورت شما می‌توانید تقاضای سرپرستی بچه‌ها را نمایید. دادگاه اگر شما را صالح تشخیص داد و اقربای نزدیکتر دیگری نیز آماده برای سرپرستی نشدند، سرپرستی کودکان را ممکن است به شما واگذار کند.